

KÄRSÄMÄEN KUNTA

Talousarvion 2027 ja taloussuunnitelman 2028–2029 laadintaohje

Talousarviota koskevat säännökset

Kuntalain 110 § (10.4.2015/410) mukaan valtuuston on vuoden loppuun mennessä hyväksyttävä kunnalle seuraavaksi kalenterivuodeksi talousarvio ottaen huomioon kuntakonsernin talouden vastuut ja velvoitteet. Sen hyväksymisen yhteydessä valtuuston on hyväksyttävä myös taloussuunnitelma kolmeksi tai useammaksi vuodeksi (suunnittelukausi). Talousarviovuosi on taloussuunnitelman ensimmäinen vuosi.

Talousarvio ja –suunnitelma on laadittava siten, että ne toteuttavat kuntastrategiaa ja edellytykset kuntien tehtävien hoitamiseen turvataan. Talousarviossa ja suunnitelmassa hyväksytään kunnan ja kuntakonsernin toiminnan ja talouden tavoitteet.

Taloussuunnitelman on oltava tasapainossa tai ylijäämäinen. Taloussuunnitelman tasapainossa voidaan ottaa huomioon talousarvion laadintavuoden taseeseen kertyväksi arvioitu ylijäämä. Kunnan taseeseen kertynyt alijäämä tulee kattaa enintään neljän vuoden kuluessa tilinpäätöksen vahvistamista seuraavan vuoden alusta lukien. Kunnan taloussuunnitelmassa tulee päättää yksilöidystä toimenpiteistä, joilla alijäämä mainittuna jaksona katetaan.

Talousarvioon otetaan tehtävien ja toiminnan tavoitteiden edellyttämät määrärahat ja tuloarviot sekä siinä osoitetaan, miten rahoitustarve katetaan. Määräraha ja tuloarvio voidaan ottaa brutto- tai nettomääräisenä. Talousarviossa on käyttötalous- ja tulolaskelmaosa sekä investointi- ja rahoitusosa.

Kunnan toiminnassa ja taloudenhoidossa on noudatettava talousarviota. Siihen tehtävistä muutoksista päättää valtuusto. Kunnanhallitus vastaa talousarvion ja taloussuunnitelman valmistelusta.

Yleinen toimintaympäristön kehitys

Talouden ja toimintaympäristön kehittymisen ennakointi on ollut haastavaa koko 2020-luvun ajan. Merkittävä muutos aikaisempiin vuosikymmeniin on ollut geopolitiikan korostuminen aivan uudella tavalla. Koronakriisiä seurannut nopea elpyminen katkesi inflaation ja korkojen noustessa Venäjän aloitettua hyökkäyssodan Ukrainaan. Toistaiseksi pienemmässä mittakaavassa toistui samankaltainen shokki alkuvuodesta 2026, kun Lähi-idässä puhkesi uusi sota, joka vaikutti energian ja muiden raaka-aineiden saatavuuteen. Tämä nostaa jälleen inflaatiota ja korkopaineita samalla kun talouskasvu on heikkoa.

Vuonna 2026 talouden näkymiä leimaa edelleen poikkeuksellisen suuri epävarmuus. Yhdysvaltojen kauppapolitiikan kiristyminen ja tullien laajentuminen ovat lisänneet epävakautta globaalissa kaupassa, ja kauppajännitteet erityisesti Yhdysvaltojen ja Kiinan välillä ovat voimistuneet. Samanaikaisesti maailmantalouden kasvu hidastuu, ja IMF ennustaa sen olevan noin 3,1 prosenttia vuonna 2026, mikä jää pitkän aikavälin keskiarvon alle.

Suomen talouden näkymät ovat edelleen heikot, vaikka käänne parempaan on tapahtunut vuoden 2025 lopulla. Tuoreimmissa VM:n ennusteissa talous kasvaa vuonna 2026 noin 0,6 prosenttia, ja kasvu jää selvästi potentiaalista hitaammaksi. Kasvu on hidasta, koska kotimainen kysyntä on heikkoa, rakentaminen pysyy matalalla tasolla ja kansainvälinen kysyntä on epävarmaa. Vuosille 2027 ja 2028 VM ennustaa 1,7 prosentin talouskasvua.

Työmarkkinoiden tilanne on edelleen haastava. Suomen Pankki ennustaa työttömyysasteen olevan vuonna 2026 noin 10 prosenttia, ja sen lasku on hidasta talouskasvun vaimeuden vuoksi.

Kuntatalouden tilanne heikkeni edelleen vuonna 2025. Heikentymisen taustalla on toimintakulujen voimakas kasvu sekä heikko verotulokertymä. Toimintakuluja kasvatti erityisesti TE-palveluiden siirto kuntien vastuulle vuoden 2025 alussa. Samanaikaisesti toteutui suhdanneriski, kun Suomen talouden yleinen tilanne heikkeni voimakkaasti ja työttömyysluvut kasvoivat ennätyskorkeiksi. Valtiolta siirtynyt rahoitus ei siis riittänyt kattamaan TE-palveluiden kasvaneita kustannuksia, vaan lisäkulut jäivät kuntien katettavaksi.

Kuntatalouden kuluvan vuoden tilanne on erittäin haastava. Tulokehitys on kuluvana vuonna vaimeaa, koska kunnallisverotuloarvioita laskee heikentynyt ansiokehitys sekä työllisyystilanne. Myös kuntien toimintakulut jatkavat edelleen kasvuaan. Kuntien kustannuskehitystä kuvaava peruspalvelujen hintaindeksin muutos on keskimäärin 3,2 prosenttia vuodessa vuosina 2027–2030. Kuntatalouden suurimman kuluerän muodostavat henkilöstökustannukset ja siksi kunta-alan kustannuspaineita lisää sovitut palkkaratkaisut. Kustannuksia lisää myös erityisesti työttömyysetuuksien kasvaneet rahoitusvastuut.

Riskienhallinta

Talousarvion laadintaprosessin yhteydessä on tarkasteltava kokonaisvaltaisesti kaikkia organisaation toimintaan liittyvä riskejä.

Talousarvion laadinnan yhteydessä talousarvioissa esitettyihin taloudellisiin ja toiminnallisiin tavoitteisiin liittyvät riskit on tunnistettava, analysoitava, sekä arvioitava niiden merkitys suhteessa asetettuihin tavoitteisiin ja organisaatioon.

Vuosikate

Yhteenlaskettujen vuosikatteiden pitää ylittää suunnitelmakaudella 2027 – 2029 suunnitelman mukaiset poistot ollakseen tasapainossa. Tasapainoisen talouden

turvaamiseksi vuosikatteen tason tulisi olla koko kunta huomioiden noin 700 000 euroa vuosittain, riippuen vuosittaisten investointien tasosta.

Lainat

Lainakanta 31.12.2025 oli 9, 59 milj. euroa, 4 131 euroa/asukas, konsernin lainamäärä oli 17,74 milj. euroa, 7 638 e/asukas. Tavoitteena on edelleen pitkällä aikavälillä vähentää korollisten lainojen määrää.

Verotulot

Verotuloarvio perustuu 18.06.2026 veroennustekehikkoon, jossa kunnan tuloveroprosentti on 9,50 ja kiinteistöveroprosentit vuoden 2026 tasolla. Kuntaliiton veroennusteen mukaan Kärsämäen verotulot vuonna 2027 olisivat 5,215 milj. euroa.

Yhteenveto						
TILIVUOSI	2024	2025	2026**	2027**	2028**	2029**
Verolaji						
Kunnallisvero	3 530	3 402	3 648	3 609	3 731	3 830
<i>Muutos %</i>	20,1	-3,6	7,2	-1,1	3,4	2,7
Yhteisövero	615	589	697	745	787	816
<i>Muutos %</i>	-25,3	-4,2	18,3	6,9	5,6	3,7
Kiinteistövero	761	868	837	862	862	862
<i>Muutos %</i>	13,8	14,0	-3,5	2,9	0,0	0,0
VEROTULOKSI KIRJATTAVA	4 906	4 859	5 182	5 215	5 379	5 507
<i>Muutos %</i>	10,7	-1,0	6,7	0,6	3,1	2,4

Valtionosuudet

Valtionosuuksien osalta uusiin arvio pohjautuu Valtiovarainministeriön ja Kuntaliiton ennakkolaskelmiin (Kuntaliitto 11.8.2026), joiden mukaan tämän hetken arvio Kärsämäen kunnan valtionosuuksista vuonna 2027 on n. 4,61 milj. euroa. Ennakkolaskelmien perusteella valtionosuusrahoitus vähenee noin 275 000 euroa (-5,6%) vuoteen 2026 verrattuna.

Valtion hallitusohjelmassa tavoiteltiin kuntien rahoituksen ja valtionosuusjärjestelmän kokonaisuudistusta, mutta hallituspuolueet eivät päässeet asiasta sopuun. Esitetty uudistus olisi ollut Kärsämäen kunnan kannalta negatiivinen ja olisi pienentänyt kunnan valtionosuustuloja.

Maksut ja taksat

Valtion talousarvioehdotuksen mahdollistavat maksujen korotukset on otettava täysimääräisinä käytäntöön. Muille maksuille on tehtävä vähintään kustannustason nousun suuruinen tarkistus vuosittain.

Toiminnalliset tavoitteet

Talousarvion 2027 toiminnalliset tavoitteet johdetaan voimassaolevasta kuntastrategiasta. Tavoitteiden tulee olla realistisia, konkreettisia ja mitattavia. Tavoite on päämäärä, sillä kuvataan tulos, joka saavutetaan toimintaa varten annetuilla määrärahoilla talousarviovuoden aikana.

Tavoitteista laaditaan erilliset taulukot vuoden 2026 talousarvion tapaan. Talousarvion laadinnassa on huomioitava, että valtuuston käsittelyssä olevien tavoitteiden tulee olla helposti seurattavia ja mitattavia. Hallintokuntien strategiset tavoitteet esitetään yhdenmukaisesti kuten vuoden 2026 talousarviossa.

Tytäryhtiöt

Tytäryhtiöiden tulee talousarvioissaan tavoitella positiivista tulosta. Yhtiöiden maksut, taksat ja vuokratasot tulee tarkistaa vastaamaan kohonnutta kustannustasoa. Tytäryhtiöt noudattavat tätä talousarvion laadintaohjetta soveltuvin osin ja huomioivat Kärsämäen kuntastrategian toiminnan suunnittelussa ja tavoitteiden.

Toimintamenot ja -tulot

Vain välttämättömät ja todelliset määrärahat ja tuloarviot varataan talousarvioon. Talousarvion 2027 valmistelussa huomioidaan tilinpäätösten 2024 ja 2025 sekä talousarvion ja toteutuman 2026 analysointi ja vuodelle 2027 tiedossa olevat muutokset.

Menopaineita vuoden 2027 toimintakuluissa aiheuttavat yleisen kustannuskehityksen nousu ja kunta-alan palkkaratkaisun vaikutus.

Käyttötalouden menoesitykset on käytävä tiukasti läpi.

Hallintokunnilta edellytetään huolellista paneutumista myös vuosien 2027-28 taloussuunnitelman valmisteluun, jotta talouden vakauttamiselle saadaan realistiset pohjaluvut. Oleellista on huomioida menoissa ja tuloissa sellaiset toiminnalliset muutokset, jotka perustuvat tuleviin lainsäädännöllisiin velvoitteisiin tai tiedossa oleviin volyymin muutoksiin.

Palkat ja henkilöstökulut

Henkilöstömenojen keskimääräiseksi nousuprosentiksi vuodelle 2027 arvioidaan 2,4 % kunta-alan voimassa olevien sopimuksien mukaisesti.

Talousarvio- ja taloussuunnitelmiin lasketaan palkankorotukset:

- TA 2027 palkankorotukset 2,4 %
- TS 2028 palkankorotukset 2,5 %
- TS 2029 palkankorotukset 2,5 %

Henkilöstömäärärahat tulee budjetoida siten, että henkilöstön määrä ei lisäännä, ellei sille ole toiminnallista perustetta. Määrärahaa ei varata virkoihin/toimiin, joita ei täytetä.

Investoinnit

Lähtökohtaisesti vuoden 2027 talousarvon investoinneissa toteutetaan aiemmin päätetyt investoinnit sopeuttaen investointiohjelma talouden kantokykyyn investointihankkeita priorisoimalla. Investointien alaraja on 10 000 euroa eli investointiosaan ei budjetoida hankkeita, joiden kustannukset alittavat 10 000 euroa. Hallintokuntien tulee esittää investointitarpeensa kunnanjohtajalle 2.10.2026 mennessä.

Aikataulu

Vuoden 2027 veroprosentit on tarkoitus vahvistaa 28.10.2026 valtuustossa. Lautakuntien tulee antaa esityksensä vuoden 2027 TA:n ja vuosien 2028-29 TS:n osalta **30.10.2026 mennessä**. Valtuuston päätettävänä vuoden 2027 talousarvio on tarkoitus olla 9.12.2026.

Lisätietoja:

Tuukka Kuisma, vt. kunnanjohtaja 044 4456 804